

Nr 95.

Ankom till riksdagens kansli den 7 maj 1929 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för beredande av nybyggnad för statens historiska museum och övriga under vitterhetsakademiens inseende ställda statsamlingar m. m. jämte två i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I den till riksdagen den 4 januari 1929 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkten 73, föreslagit riksdagen att, i avbidan på proposition angående nybyggnad för statens historiska museum och övriga under vitterhetsakademiens inseende ställda statsamlingar, i riksstaten för budgetåret 1929/1930 för ändamålet beräkna ett extra reservationsanslag av 40,000 kronor.

Sedermere har Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten, den 15 februari 1929 dagtecknad proposition, nr 98, vilken för förberedande behandling hänvisats till riksdagens statsutskott, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden sistnämnda dag, föreslagit riksdagen att dels medgiva, att det av förutvarande positionsartilleriregementet hittills disponerade kasernområdet jämte den därå befintliga kasernbyggnaden samt tillhörande stallflyglar må — under förutsättning av sådana ändringar i den för området nu gällande stadsplanen, som departementschefen i statsrådsprotokollet angivit — reserveras för statens historiska museum, vitterhetsakademien och andra under nämnda akademi ställda statsamlingar ävensom för andra statliga museer och kulturella institutioner eller ock statsinstitutioner i övrigt, vilka enligt Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut må komma att framdeles förläggas till byggnader å ifrågavarande tomtkomplex; dels ock för utlysande av arkitekttävlan om förslagsritningar till sådana ändrings- och nybyggnadsarbeten, som äro erforderliga för en förflyttning av statens historiska museum och övriga under vitterhetsakademiens inseende ställda statsamlingar till ifrågavarande område, ävensom för uppgörande av detaljritningar i samma hänseende m. m. för budgetåret 1929/1930 under

riksstatens åttonde huvudtitel anvisa ett extra reservationsanslag av 40,000 kronor.

I fråga om utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till sist omnämnda statsrådsprotokollet.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *G. Kobb* (I: 249) och den andra inom andra kammaren av herr *A. Anderson* i Råstock (II: 387), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 98 besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om ny utredning angående lämplig plats till förläggning av i propositionen åsyftade byggnader.

Statens historiska museum är jämte myntkabinettet, antikvarisk-topografiska arkivet och antikvariskt-numismatiska biblioteket ställt under vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens inseende. Såväl dessa fyra statssamlingar som akademien och riksantikvarieämbetet äro inrymda i en och samma byggnad, nationalmuseibygnaden, där för ändamålet upplåtits hela bottenvåningen och några utrymmen i källaren. Härjämte disponerar museet provisoriska förrådslokaler i det södra av de gamla riksbankshusen och i förutvarande länscellfängelset å Östermalm. De av museet och övriga här angivna samlingar och institutioner nu innehavda lokalutrymmena representera en golvyta av sammanlagt 4,516 kvadratmeter, varav 1,107 kvadratmeter utgöra utställningsrum, 2,088 kvadratmeter magasinutrymmen samt 1,321 kvadratmeter tjänsterum.

Frågan om uppförande av en ny byggnad för statens historiska museum och därunder hörande samlingar har länge stått på dagordningen. Ett flertal utredningar i ämnet har verkställts och olika förslag hava framkommit såväl med avseende å byggnadens beskaffenhet som beträffande dess förläggning. Det är särskilt förläggningsfrågan, som vållat svårigheter och föranlett ingående överväganden. År 1909 uttalade sig vitterhetsakademien för att museet borde förläggas till den mellan Nordiska museet och Skansen belägna tomt, där Biologiska museet har sin plats. Mot denna tanke gjordes dock invändningar av det skälet, att uppförandet av en monumentalbyggnad av här ifrågavarande dimensioner på berörda tomt ansågs komma att förtaga Djurgårdsentrén dess karaktär av parkentré. De s. k. statens byggnadssakkunniga framförde år 1913 två alternativ till förläggningsplats, nämligen antingen Galärvarvet eller områdena på ömse sidor om Nordiska museet. Då Galärvarvet icke var tillgängligt föreslogo de sakkunniga museets förläggande till området söder om Nordiska museet mellan stora vägen och Galärvarvets mur.

Även detta förslag möttes emellertid av gensagor. Nordiska museets nämnd avstyrkte detsamma bland annat på den grund, att de båda områ-

dena på ömse sidor om Nordiska museets byggnad enligt nämndens mening borde reserveras för detta museums eget behov av vidgat utrymme, och intendenten för Djurgården samt riksmarskalksämberet ställde sig likaledes avvisande därför att en byggnad för ändamålet på sistberörda plats skulle ofördelaktigt inverka på utseendet och intrycket av själva entrén till Djurgården. Vitterhetsakademien hemställde så år 1919, att statens tomt i Nobelparken måtte reserveras för statens historiska museum. Byggnads-sakkunniga motsatte sig bestämt en sådan åtgärd under framhållande, att Nobelparken icke borde reduceras och belastas med byggnader av större dimensioner. Själva upptogo de sakkunniga i sitt betänkande år 1925 angående ordnandet av statens byggnadsverksamhet i Stockholm en annan tomtplats till diskussion, nämligen just den, som i Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag avses, å vilken f. d. positionsartilleriregementets kasern är belägen. De framhöll, att kasernbyggnaden med dess båda flyglar besatte en så betydande monumentalitet, att det borde vara ett allmänt intresse att söka bevara anläggningen. Byggnaderna kunde med lämpliga omändringar synnerligen väl ägna sig för museala ändamål. Emellertid uttalade sig de sakkunniga i nämnda betänkande närmast för att norra delen av Galärvarvet fortast möjligt borde frigöras och att plats å detta område måtte upplåtas för statens historiska museum och dithörande institutioner.

I skrivelse av år 1926 uttalade vitterhetsakademien, att den för sin del kunde acceptera vilken som helst av de ifrågasatta platserna, nämligen Galärvarvets område å Djurgården, Nobelparken och positionsartilleriets kaserntomt. Akademien ansåge det emellertid vara ofrånkomligt, att byggnadsfrågan vunne sin lösning inom den allra närmaste framtiden, ty eljest skulle museisamlingarna och dessas vetenskapliga bearbetning lida obotlig skada och de fornminnesvårdande myndigheterna svårt hämmas i sitt arbete.

Genom beslut den 14 maj 1926 anbefalldes Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att i samråd med riksantikvarien skyndsamt verkställa utredning rörande ny förläggning av statens historiska museum och därmed förenade samlingar och institutioner samt att till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag, var till utredningen kunde giva anledning; och förklarade Kungl. Maj:t sig vilja sedermera besluta i fråga om uppdrag åt byggnadsstyrelsen att utarbeta ritningar till nya lokaler för nämnda museum och därmed förenade samlingar och institutioner.

Innan byggnadsstyrelsen inkommit med berörda utredning och förslag, framställdes av 1926 års beredning rörande den militära centralförvaltningens organisation och av kasernkommittén förslag, att ovannämnda kasernområde skulle i avseende å den del, varå kasernbyggnaden och stallflyglarna mot Storgatan vore belägna, utnyttjas för marinens överstyrelseorgan, som lämpligen kunde erhålla sina lokaler i kasernbyggnaden.

I januari 1928 inkom byggnadsstyrelsen med den av Kungl. Maj:t an-

befallda utredningen angående ny förläggning av statens historiska museum och därtill hörande samlingar. Det är på denna utredning och det förslag, byggnadsstyrelsen däri framställt, som Kungl. Maj:ts föreliggande framställning grundar sig.

Förslaget, som är uppgjort i fullt samförstånd med riksantikvarien och med ledning av ett av denne utarbetat program, innebär i huvudsak följande.

Den å förenämnda kasernområde befintliga huvudbyggnaden skulle efter vissa nödiga ändrings- och istandsättningsarbeten tagas i anspråk för biblioteks- och arkivlokaler, tjänstelokaler för statens historiska museum och riksantikvarieämbetet ävensom sessionssal för vitterhetsakademien, lokaler för fotografering, textilkonservering m. m. Dessa lokaler skulle upptaga hela byggnadens bottenvåning och våningen 1 trappa upp samt en del av våningen 2 trappor upp, där dessutom vissa reservlokaler skulle erhållas, vilka tillsvidare skulle kunna utnyttjas för Kinasamlingen eller eventuellt för kommittéer, ortnamnsberedningen m. m. För museisamlingarnas utställning och magasinering skulle däremot uppföras en nybyggnad bakom den sålunda avsedda administrationsbyggnaden, för vilket ändamål hela tomtutrymmet mellan sistnämnda byggnad och Linnégatan skulle tagas i anspråk. Denna nybyggnad skulle enligt förslaget, som emellertid icke betraktas såsom en slutlig lösning av byggnadsproblemet, utgöras av en parallellt med administrationsbyggnaden gående rektangulär byggnad ävensom ett därtill anslutet bågformigt byggnadsparti mot hörnet av Linnégatan och Narvavägen. Genom två flygelbyggnader skulle den nya museibygnaden förbindas med administrationsbyggnaden men skulle i övrigt vara helt skild ifrån densamma. På grund av nivåförhållandena inom den del av tomten, som skulle upptagas av den nya museibygnaden, skulle denna byggnad, ehuru den icke komme att höja sig över administrationsbyggnadens taklinje, kunna till sin huvuddel uppföras i tre våningar med för ändamålet erforderliga rumshöjder. Huvudentrén till museibygnaden skulle anordnas från den gård, som bildas mellan denna byggnad och administrationsbyggnaden, och skulle tillträde till gården förmedlas genom en i anslutning till sistnämnda byggnads loggiaparti anordnad, tvärs genom byggnaden gående portik, varifrån jämväl uppgångarna till administrationslokalerna m. m. skulle anordnas.

Inom den sålunda skisserade nybyggnaden skulle statens historiska museum för sina samlingar erhålla välbelysta lokaler med ett utrymme, inom vilket ett i förenämnda av riksantikvarien Curman uppgjorda program angivet utrymmesbehov av tillhoppa omkring 10,000 kvadratmeters golvyta helt skulle tillgodoses.

Enligt inom byggnadsstyrelsen verkställda approximativa kostnadsberäkningar skulle kostnaderna för uppförandet av den ifrågasatta nybyggnaden jämte kostnaderna för utförande av erforderliga ändrings- och istandsättningsarbeten inom den gamla kasernbyggnaden uppgå till 3,500,000 kronor.

Det framhålles, att berörda förslag endast innefattar ett skissförslag, avsett

att visa möjligheterna för en lämplig lösning av statens historiska museums lokalfråga.

Den tomtyta, som enligt det föreliggande skissförslaget skulle tagas i anspråk för statens historiska museum och därmed förenade samlingar och institutioner, utgör omkring 10,000 kvadratmeter. Emellertid anses det erforderligt att härutöver reservera plats för framtida utvidgning. Sådan utvidgning skulle enligt byggnadsstyrelsens mening lämpligen kunna förläggas till det tomtutrymme, som vore beläget i hörnet mellan Linnégatan och en i enlighet med ett av ovannämnda byggnads-sakkunniga framlagt stadsplane-förslag angiven förlängning av Grevmagnigatan. Genom en dylik förläggning skulle byggnaden bliva lätt tillgänglig från de övriga museilokalerna, och tomtplatsen anses ur utrymmessynpunkt tillräcklig. Såsom en i en avlägsen framtid eventuellt erforderlig lokalutvidgning skulle man enligt byggnadsstyrelsen emellertid kunna tänka sig, att de båda stallflyglarna skulle tagas i anspråk för sagda ändamål.

Vad beträffar frågan, huru stallflyglarna tillsvidare skola utnyttjas, har byggnadsstyrelsen icke funnit sig hava anledning att nu i detta sammanhang taga någon definitiv ställning härutinnan. Emellertid anvisar byggnadsstyrelsen två utvägar såsom möjliga, nämligen antingen att de användas uteslutande såsom magasinslokaler, för vilket ändamål några kostnader för större ombyggnadsarbeten icke skulle behöva ifrågakomma, utan byggnaderna endast iståndsättas, eller också att byggnaderna genom vidtagande av en del mera omfattande ändringsarbeten, anbringande av takfönster och dylikt iordningställas såsom utställningslokaler för sådana museisamlingar, vilka med hänsyn till föremålsbeståndets beskaffenhet lämpligen skulle kunna inrymmas i de lokaler, som här skulle erhållas. Bland institutioner, vilkas behov av magasinutrymmen på nu angivet sätt skulle kunna tillgodoses, anger byggnadsstyrelsen riksarkivet, nordiska museet, etnografiska museet, marinmuseet och sjöfartsmuseet. Skulle stallflyglarna befinnas böra användas till utställningslokaler för museiändamål syntes marinmuseet och sjöfartsmuseet lämpligen kunna härvid ifrågakomma.

Med avseende å själva kaserntomten inhämtas av propositionen bland annat följande.

Området innefattar en areal av 38,464 kvadratmeter. Samtidigt med att 1892 års riksdag beviljade medel till uppförande av en ny hästgardeskasern, beslöt riksdagen, att nu ifrågakomna kasernområde, som då omfattade hela kvarteret Hästgardet, skulle, till betäckande av kostnaderna för de nya kasernerna, uppdelas i kvarter och tomter samt efter rivning av därå uppförda byggnader försäljas. En reglering av området genom framdragandet av Grevmagni- och Torstenssonsgatorna genom detsamma samt breddning av Styrmansgatan till 18 meters bredd fastställdes genom nådigt brev den 27 maj 1892. Genom denna ändring av stadsplanen skulle kvarteret Häst-

gardet uppdelas i tre kvarter — benämnda Spiltan, Krubban och Hästen — vilka skulle styckas i sammanlagt 40 tomter.

Enligt bemyndigande av Kungl. Maj:t träffade arméförvaltningen den 11 april—24 oktober 1894 å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar avtal med Stockholms stad angående omförmälda stadsplans genomförande. Till staden har genom sagda avtal överlåtits de delar av kasernområdet, vilka enligt nu gällande stadsplan skola utläggas till Grevmagni- och Torstenssonsgatornas förlängning genom kasernområdet ävensom till breddning av Styrmans- och Storgatorna. I Grevmagnigatans berörda förlängning ingår därjämte en »gatudessein», vilken ansetts tillhöra staden sedan gammalt men är intagen till kasernområdet. Staden, som vunnit lagfart å de sålunda överlåtna gatuområdena, äger emellertid i enlighet med avtalet icke rätt att tillträda gatumarken förr än »kasernetablissemnetet varder utrymt» och å området »uppförda byggnader bliva för kronan obehövlige och nedrivna».

Av byggnaderna är huvudbyggnaden uppförd tvärs över den mark, som enligt stadsplanen skulle utläggas till Torstenssonsgatan samt de båda stallflyglarna delvis å mark, som enligt stadsplanen skulle utläggas till Stor- och Grevmagnigatorna. Även en del andra byggnader äro delvis belägna å sådan mark, som enligt nu gällande stadsplan skulle utläggas till gata.

Den sålunda fastställda stadsplanen har emellertid ännu icke kommit till utförande. Förut omnämnda byggnadssakkunniga framlade i anknytning till planen på kasernområdets utnyttjande för museala ändamål i sitt betänkande av år 1925 förslag till ny stadsplan för det gamla kvarteret Hästgardet, utgående från att kasernbyggnaderna skulle bibehållas. Även enligt detta förslag skulle området uppdelas i tre kvarter, av vilka det västligaste, A, mellan Styrmansgatan och den över området framdragna Grevmagnigatan nästan sammanfaller med kvarteret Spiltan. Den östliga delen av området delas av en parallellt med Linnégatan lagd gata i två kvarter, varav det nordliga, B, är avsett att uppdelas i tomter till försäljning och det södra, C, att bilda tomt för de tre kvarstående kasernbyggnaderna med utrymme även för eventuella tillbyggnader.

Enligt den fastställda stadsplanen har

kv. Spiltan	en areal av	9,199	kvm.	
» Krubban	» » »	12,633	»	
» Hästen	» » »	9,816	»	31,648 kvm.
Gatumark	6,816	»	
				<u>Summa 38,464 kvm.</u>

Enligt det av de sakkunniga framlagda stadsplaneförslaget skulle

det västra kvarteret A	få en areal av	8,946	kvm.	
» nordöstra » B	» » » »	8,174	»	
» sydöstra » C	» » » »	16,474	»	33,594 kvm.
Gatumark	4,870	»	
				<u>Summa 38,464 kvm.</u>

Sammanlagda ytan av kvartersmarken är i det senare förslaget något större än enligt den fastställda stadsplanen, beroende på att gatumarken något minskats. Den till försäljning åt enskilda avsedda tomtmarken i kvarteren A och B uppgår enligt byggnadssakkunnigas förslag till 17,120 kvadratmeter.

Enligt sakkunnigas förslag skulle hela kvarteret C upplåtas till någon museal statsinstitution.

Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen för det av byggnadsstyrelsen framlagda förslaget förutsätter en förläggning av statens historiska museum jämte därmed förenade samlingar och institutioner till ifrågakommande kasernområde i enlighet med nyssnämnda förslag, avsevärda ändringar i den år 1892 fastställda stadsplanen för samma område, och förslaget företer jämväl väsentliga avvikelser från sakkunnigas förslag. Under det att enligt den fastställda stadsplanen såväl Torstenssonsgatan som Grevmagnigatan skola framdragas över området, delande detsamma i tre kvarter, skulle nu endast sistnämnda gata förlängas och området alltså komma att bestå av blott två kvarter. Grevmagnigatans förlängning har givits ett något modifierat läge, i det att den förflyttats så mycket åt väster som den västra stallflygeln skjuter fram över Grevmagnigatans nuvarande östra gatulinje, varigenom alltså nämnda stallflygel skulle komma att lämnas oberörd av gatans framdragande. Gatan skulle i sin förlängning erhålla en bredd av 15 meter, dock att genom inläggning av förgårdsmark av 3 meters bredd å kvartersmarken utmed gatans östra sida å sträckningen mellan omförmälda stallflygel och Linnégatan avståndet mellan byggnadslinjerna å denna sträcka skulle bliva 18 meter. Styrmansgatan skulle i enlighet med den fastställda stadsplanen breddas till 18 meter, under det att utmed Storgatans norra sida å sträckningen mellan Styrmansgatan och Grevmagnigatan skulle inläggas ett 7 meter brett bälte av förgårdsmark. Det kvarter, som skulle bildas mellan nämnda gator och Linnégatan, kommer att omfatta en areal av 8,812 kvadratmeter, och skulle detta kvarter kunna försälas, under förutsättning att en närmare undersökning giver vid handen, att detsamma icke behöver tagas i anspråk för statsverkets eget behov. Den återstående, öster om Grevmagnigatans förlängning belägna delen av det nuvarande kasernområdet skulle utgöra ett enda kvarter, omfattande en yta av sammanlagt 26,707 kvadratmeter, varav 17,729 kvadratmeter belöpa på det tomtutrymme, som skulle tagas i anspråk för statens historiska museum och därmed förenade samlingar och institutioner, inberäknat framtida utvidgningar, under det att återstoden eller 8,978 kvadratmeter skulle disponeras för det ändamål, vartill stallflyglarna kunna komma att utnyttjas.

Jämlikt den av byggnadsstyrelsen föreslagna dispositionen av kasernområdet skulle endast det mellan Grevmagnigatans förläggning och Styrmansgatan belägna kvartersområdet kunna ifrågakomma till försäljning. En inom byggnadsstyrelsen verkställd värdering har givit vid handen, att detta om-

råde skulle vid en försäljning för bostadsändamål inbringa ett belopp av 1,800,000 kronor, vilket motsvarar ett å-pris av 200 kronor per kvadratmeter tomtmark. Emellertid framhåller byggnadsstyrelsen i detta sammanhang att, sedan de i gamla länscellfängelset å Östermalm deponerade, statens historiska museum tillhöriga samlingar överflyttats till den föreslagna nybyggnaden å kasernområdet och därest riksarkivets i förstnämnda fastighet nu magasinerade arkivalier bereddes plats inom en av de båda stallflyglarna, fängelsefastigheten skulle kunna försäljas, varvid den ekonomiska behållningen enligt av byggnadsstyrelsen jämväl verkställda beräkningar torde kunna väntas uppgå till 1,100,000 kronor.

Departementschefen anser en snar lösning av historiska museets byggnadsfråga vara en synnerligen viktig angelägenhet, som icke längre tål uppskov. Han erinrar om de lokalsvårigheter, med vilka museet länge haft att kämpa, och påpekar den utomordentligt starka utveckling, som under de senaste årtiondena ägt rum inom fornforskningens och överhuvud inom kulturminnesforskningens vidsträckta områden. Det förefaller departementschefen själfvallet, att den yttre ram, man för omkring 70 år sedan tänkte sig för historiska museets och dithörande institutioners samlingar, ej kan motsvara det behov, som den senare tidens utveckling skapat.

Såsom en särskilt viktig omständighet, vilken gör behovet av bättre lokaler för museet trängande, framhåller departementschefen museets uppgift att vara, ej blott en vetenskaplig forskningsinstitution, utan jämväl en folklig bildningsanstalt. Museet äger enligt departementschefens mening i sitt rika åskådningsmaterial de mest gynnsamma förutsättningar att kunna bliva en dylik folkbildningsinstitution med uppgift att för alla sprida kunskap och vetande om vårt lands utvecklingshistoria inom olika områden. Men dessa krav kan — framhåller departementschefen — museet givetvis icke på ett tillfredsställande sätt fylla med de lokala förhållanden, som för närvarande råda.

Departementschefen påpekar, att en till synes enhällig opinion från fackmyndigheternas sida uttalat sig till förmån för museets förläggning till positionsartilleriregementets kasernområde. I betraktande av de av byggnadsstyrelsen anförda skälen har departementschefen också funnit detta område vara det, som skulle erbjuda den bästa lösningen av museets byggnadsfråga.

Departementschefen erinrar om att från de militära myndigheternas sida visserligen vissa gensagor yppats mot den ifrågasatta tomtdispositionen. Han har dock, efter samråd med chefen för försvarsdepartementet, funnit, att försvarsväsendets lokalbehov torde kunna tillgodoses på för statsverket betydligt fördelaktigare villkor och därför icke böra stå hindrande i vägen, då det gäller det slutliga lösandet av en kulturell fråga av de mått som den nu föreliggande.

Gentemot byggnadsstyrelsens förslag att viss del av tomten skulle reser-

veras för försäljning ställer sig departementschefen tveksam. Han finner ett klokt förutseende tarva, att staten med hänsyn till framtida byggnadsbehov icke avhänder sig den markreserv, som ännu finnes kvar inom stadens centralare delar, samt framhåller, att ju större det reserverade tomtkomplexet är, desto mer värdefullt är det i kronans hand. Förutom att ett större tomtkomplex oftast kan antagas lämna bättre möjligheter än ett mindre till en ekonomisk och ur andra synpunkter rationell bebyggelse, så representerar det större komplexet just som *reserv* ett större värde, däri- genom att till förläggning å detsamma kan ifrågakomma ett vida större antal olika institutioner, än vad fallet skulle vara beträffande ett mindre tomtkomplex. Departementschefen erinrar om att ovannämnda byggnads-sakkunniga upprepade gånger i sitt betänkande framhållit angelägenheten av, att staten i sin hand behåller sådana markkomplex, som omfatta *hela* kvarter *av större* omfattning, samt att man om möjligt söker förvärva sådana enskilda tillhöriga fastigheter, som äro belägna inom kvarter, där kronan redan äger en eller flera tomter. För en rationell statens fastighetsförvaltning i allmänhet framstår det — yttrar departementschefen — alltså såsom ganska betänkligt att avhända sig någon del av positionsartilleriregementets kasernområde.

Departementschefen fäster vidare uppmärksamheten på några under ecklesiastikdepartementets handläggning hörande aktuella byggnadsfrågor, nämligen anskaffande av nya lokaler för etnografiska museet och riksarkivet. Dessutom påpekas, att livrustkammaren arbetar under synnerligen svåra lokala förhållanden, varjämte erinras om framkomna förslag om inrättande av ett skulpturgalleri, ett konstindustrimuseum, ett museum för levande modern konst, för de tekniska vetenskapernas historia m. m. Även om en lösning av alla dessa frågor givetvis i mångt och mycket hör framtiden till, kunna — framhåller departementschefen — dock förhållanden inträffa, som aktualisera ett eller annat av dessa spörsmål, och det synes honom därför oklokt att nu genom avstående av för dylika ändamål lämplig tomtmark försvåra en ändamålsenlig förläggning av en framdeles måhända önskelig institution eller museibyggnad. När staten äger mark, lämplig att användas för befrämjande av kulturföretag av den vikt det här gäller, torde för övrigt enligt departementschefens mening synpunkten av markens värde ej få tillerkännas avgörande betydelse.

Ett särskilt skäl att åtminstone icke för närvarande skrida till försäljning av någon del av positionsartilleriregementets kasernområde anser departementschefen ligga däri, att i följd av det mellan kronan och Stockholms stad under fjolåret träffade Ladugårdsgärdesavtalet ävensom stadens egna exploateringsplaner, utbudet av tomter i Stockholm måste förväntas bli synnerligen stort under de närmaste årtiondena. För kronan synes det därför departementschefen vara angeläget att icke belasta tomtmarknaden genom utbud av tomter även i andra delar av staden än Ladugårdsgärdet.

Stockholms stads delegerade för underhandlingar med kronans fastighetskommission av år 1925 hava förklarat sig villiga att hos stadsfullmäktige tillstyrka, att staden å kronan överlåter äganderätten till marken i Torstenssonsgatans förlängning samt den staden tillhöriga gatumark i övrigt, som kan komma att ingå i byggnadskvarter enligt ny stadsplan, ävensom att staden lämnar sin medverkan till den stadsplanereglering av kasernområdet i dess helhet, som med hänsyn till kronans behov och andra omständigheter kan befinnas lämplig. Delegerade förutsätta därvid, att denna stadsplanereglering genomföres enligt enahanda grunder, som år 1892 godkändes. I anslutning härtill framhåller departementschefen, att därest riksdagen nu godtager föreliggande förslag rörande dispositionen av positionsartilleriregementets kasernetablisement, underhandlingar lära böra inledas med Stockholms stad om härav betingade, av stadens representanter i princip redan medgivna ändringar av 1892 års stadsplan för området jämte överförande å kronan av äganderätten till den gatumark, som enligt blivande stadsplan för området må komma att ingå i byggnadskvarter. I den mån delar av det nuvarande kasernområdet emellertid enligt den förutsatta nya stadsplanen skulle komma att utläggas till gata eller allmän plats, synes departementschefen beträffande dessa gatudelars iordningställande m. m. böra gälla, vad som i sådant hänseende finnes stadgat i 1894 års avtal, detta alldeles oavsett huruvida ifrågavarande mark jämväl enligt 1892 års stadsplan skulle utläggas till gata eller ej.

Vad beträffar själva nybyggnadsförslaget synes departementschefen ansluta sig till det väsentliga i planen men framhåller, att frågan om byggnadsarbetena tarvar en ingående prövning samt betonar att en lösning av museets förlägningsfråga icke är bindande för tidpunkten för ett eventuellt beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen angående byggnadsarbetenas igångsättande.

Frågan om dispositionen av stallflyglarna anser departementschefen böra hållas öppen och göras till föremål för förnyat övervägande av byggnadsstyrelsen.

Slutligen framhåller departementschefen, att vid bifall till det nu framlagda förslaget f. d. positionsartilleriregementets kaserner med tillhörande område synas böra från och med den 1 juli 1929 överflyttas från de militära myndigheterna och ställas under byggnadsstyrelsens förvaltning.

Motionärerna hava till stöd för sitt förslag anfört följande:

I propositionen omförmåles visserligen att 1892 års riksdag beslutat, att detta kasernområde skulle för täckande av kostnaderna för uppförande av den nya hästgardeskasernen vid Sturevägen få försäljas, men det synes hava förbisett, att riksdagen tillika medgivit, att medel till ifrågavarande byggnadsföretag finge av statsverkets tillgångar förskjutas, ävensom att större delen av de beräknade försäljningsmedlen för årtal sedan verkligen av statskontoret utbetalts.

I sitt den 25 oktober 1917 avgivna yttrande över kassaförlagskommitténs betänkande anmälde statskontoret, att ämbetsverket för uppförande av nytt kasernetablissemang för livgardet till häst förskjutit ett belopp av 1,586,729 kronor 36 öre. På grund härav föreslog Kungl. Maj:t, att ifrågavarande förskott skulle i 1918 års tilläggsstat täckas av tillfälliga lånemedel. Detta blev också riksdagens beslut. I riksdagens skrivelse nr 4 B 1918 åberopas 1892 års riksdagsbeslut angående det omtalade området försäljning och säges vidare: »riksdagen har ansett anmärkningsvärt, att ifrågavarande förskott balanserats i närmare 25 år».

På grund av detta 1918 års riksdagsbeslut utbetalade riksgäldskontoret av lånemedel till statskontoret den 26 juli 1918 beloppet 1,586,729 kronor 36 öre, vilket nu i mer än 10 år utgjort riksgäldskontorets fordran av statsmedel att täckas vid områdets försäljning. Skulle nu riksdagen medgiva, att området skall reserveras till det föreslagna museibygget, så måste ovan nämnda förskott av s. k. tillfälliga lånemedel täckas medelst anslag av skattemedel och följaktligen kostnaden för ifrågavarande museibyggnader stiga från cirka 3,500,000 kronor till cirka 5,100,000 kronor.

Under sådana förhållanden synas grundade skäl föreligga att underkasta frågan om historiska museets förläggning en ny fullständigare utredning, varvid bör undersökas, huruvida icke andra statsverket tillhöriga billigare tomter skulle för ändamålet vara lämpliga, även om man i så fall måste giva efter på villkoret av ett centralt läge. Så borde till exempel undersökas möjligheten att förlägga ifrågavarande byggnader till Hagaparken. Det torde vara skäl erinra om, att vetenskapsakademien och det under dess överinseende stående riksmuseet har måst förläggas till Frescati, dit kommunikationerna äro vida sämre än till Hagaparken.

Kravet på en förbättring av statens historiska museums och därtill hörande institutioners lokalförhållanden synes utskottet välgrundat. Samlingarnas inrymmande, såsom nu är fallet, på delvis vitt skilda ställen och under stark trångboddhet försvårar uppenbarligen i hög grad deras utnyttjande för forskningsändamål. Detta är en betydande olägenhet. Men härtill kommer, att genom nu berörda lokalsvårigheter en enligt utskottets mening mycket viktig sida av museets uppgift icke kan komma till sin rätt, den nämligen att tjäna såsom en central bildningsinstitution för den del av den svenska allmänheten, som hyser intresse för och önskar vidga sitt vetande i fråga om våra kulturminnen, en synpunkt, som jämväl departementschefen tillagt stor betydelse. Särskilt på grund av de nuvarande lokalernas bristande ändamålsenlighet har museets möjligheter i berörda hänseende ej kunnat mer än i relativt ringa grad göra sig gällande.

Utskottet måste därför finna det synnerligen påkallat, att staten skrider till åtgärder, som kunna sätta museet i stånd att på ett fullt tillfredsställande sätt fylla sina uppgifter i forskningens och folkbildningens tjänst.

Av den föregående redogörelsen framgår, hurusom flera olika förslag varit å bane med avseende å museets förläggning. Biologiska museets tomt, områdena omkring Nordiska museet, galärvarvet, statens tomt i Nobelparken och positionsartilleriregementets kasernområde hava alla varit under

Utskottets
yttrande.

ingående diskussion, och på sistone har i ovannämnda motioner framkastats tanken på Hagaparken såsom förläggningsplats.

Ses denna fråga uteslutande ur ekonomisk synpunkt, är det klart, att blicken kommer att riktas mot mera perifera delar av staden eller dess omgivning, där tomtmarken har ett mindre värde. Det torde dock få anses befogat, att vid bedömandet av detta spörsmål tillbörlig hänsyn toges till den speciella karaktären hos den institution, varom nu är fråga, och de särskilda uppgifter, för vilka den har att verka. Tillmätas dessa senare synpunkter skälig betydelse, måste det, enligt utskottets mening, te sig såsom mindre önskvärdt att placera museet i en utkant av staden eller måhända utanför dess gränser. Det nära sambandet mellan Nordiska museets och statens historiska museums arbetsuppgifter tala för att de båda institutionerna ej hållas lokalt alltför vitt åtskilda. Museets av utskottet ovan såsom mycket betydelsefull angivna natur av en även för allmänheten avsedd bildningsinstitution synes utskottet även göra museets förläggning till en så vitt möjligt central plats i huvudstaden särskilt angelägen. Ur nu berörda synpunkter synas de ifrågasatta tomterna å Djurgården och det föreslagna kasernområdet ungefär lika godtagbara. Men under det att mot Djurgårdsområdena vägande invändningar av andra skäl framkommit, har beträffande kasernrådets lämplighet för ändamålet nära nog fullständig enighet uppnåtts bland de myndigheter, som, representerande skilda statsintressen, haft att säga sitt ord i saken. Kasernområdet ligger nära Nordiska museets anläggning, det har vidare ett relativt centralt och lätt åtkomligt läge i staden, och slutligen finnas redan å området byggnader, vilka kunna, visserligen med nödiga omändringar, komma till användning för det tilltänkta ändamålet.

Obestridligt är ju, att marken här har ett mycket högt försäljningsvärde och att det därför kunde sättas i fråga, om ej med hänsyn till den inkomst, staten skulle kunna bereda sig genom upplåtelse av tomter för bostadsbyggande, man borde, trots platsens påtagliga lämplighet för det ifrågavarande ändamålet, avstå från tanken på museets förläggning hit och i stället uppsöka annan, billigare förläggningsplats. Utskottet har vid övervägande härav kommit till den slutsatsen, att exploateringssynpunkterna böra få träda tillbaka. Utskottet har därvid letts av en stark önskan, att en lösning av förevarande, ur kultursynpunkt viktiga fråga nu må vinnas på ett sätt, som av ovan angivna skäl måste betecknas såsom mycket lyckligt för den sak det gäller, men utskottet har vid sitt ståndpunkttagande ej heller kunnat undgå att taga ett visst intryck av vad från departementschefens sida anförts angående läget på tomtmarknaden med hänsyn till förestående utbud av tomter å staten tillhörig mark å Ladugårdsgärde samt Stockholms stads egna exploateringsplaner. Ensamt det område å Ladugårdsgärde, som avses till försäljning, omfattar en så betydande areal som omkring 800,000 kvm.

kvartersmark. Det synes även utskottet mindre tillrådligt, att under sådana förhållanden ytterligare belasta tomtmarknaden med nya försäljningsobjekt för den närmaste framtiden. Härtill kommer, att det synes ganska ovisst, huruvida det skall bliva möjligt att finna någon annan plats, som, jämte det att den väl lämpar sig för ändamålet, tillika kan med mindre kostnad för staten disponeras för museets förläggning.

Utskottet vill alltså ansluta sig till förslaget om statens historiska museums förläggande till ifrågavarande kasernområde. Kungl. Maj:t har ifrågasatt, att hela området skulle reserveras i främsta rummet för museala och andra kulturella institutioner men även för statsinstitutioner i övrigt, som efter närmare utredning kunde befinnas böra förläggas dit. Utskottet vill icke förneka, att tanken på att till denna plats samla närbesläktade kulturinstitutioner, särskilt museala och dem närstående, förefaller tilltalande, och flera av de framkomna planerna i detta avseende synas kunna erbjuda en tillfredsställande lösning av byggnadsfrågor, som förr eller senare måste bliva aktuella. Emellertid kan utskottet icke finna tillräckliga skäl föreligga att redan nu, innan dessa planer på områdets utnyttjande tagit fastare form, reservera området i dess helhet på föreslaget sätt. Det torde vara tillfyllest att för närvarande så sker allenast beträffande den del av området öster om Grevmagnigatans förlängning, som enligt byggnadsstyrelsens förslag skulle omfatta ett enda kvarter med en yta av sammanlagt 26,707 kvadratmeter. Vad den återstående till en areal av 8,812 kvadratmeter uppgående tomtmarken angår, torde frågan om dess användning tills vidare böra hållas öppen. Enligt byggnadsstyrelsens beräkningsnorm skulle sistnämnda tomtområde äga ett värde i närvarande stund av omkring 1,760,000 kronor.

Med sin nu angivna ståndpunkt till förläggningsfrågan finner utskottet det av motionärerna framställda yrkandet om avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt påkallande av ny utredning rörande förläggningsplatsen icke böra vinna riksdagens bifall. Vad särskilt beträffar det av motionärerna påpekade förhållandet, att riksgäldskontoret jämlikt 1918 års riksdags beslut av tillfälliga lånemedel täckt det förskott å 1,586,729 kronor 36 öre, som på sin tid av statskontoret utbetalts för uppförande av nytt kasernetablissemang för livgardet till häst och som avsetts att i sinom tid gäldas genom inflytande försäljningsmedel för ifrågavarande kasernområde, vill utskottet framhålla, att utskottet icke kan finna denna omständighet i och för sig utgöra något hinder för att reservera kasernområdet till användning för statens egna byggnader. Skulle området i dess helhet komma att reserveras, på sätt som föreslagits, torde visserligen, såsom motionärerna påpeka, nämnda fordran böra täckas genom anslag på riksstaten. Utskottet har emellertid, såsom nämnt, ansett frågan om den väster om Grevmagnigatan belägna, till ett försäljningsvärde av 1,760,000 kronor uppskattade markens användning böra tills vidare stå öppen, och vid sådant förhållande föreligger ingen an-

ledning för utskottet att i detta sammanhang taga ställning till spørsmålet om beloppets täckande.

Vad angår det av byggnadsstyrelsen i samråd med riksantikvarien utarbetade byggnadsprogrammet har detta ju icke någon definitiv karaktär utan avser allenast att giva en föreställning om möjligheterna att för museet använda tomten och de därvarande gamla byggnaderna. Utskottet anser sig emellertid icke böra underlåta att påpeka, att den framlagda byggnadsplanen synes utskottet väl omfattande. Särskilt synes det utskottet, att alltför rikliga utrymmen upptagits till administrationslokaler. Utskottet vill betona angelägenheten av att vid ett framtida utarbetande av det definitiva byggnadsförslaget begränsningar i största möjliga mån eftersträvas samt att det noga tillses, att å området redan befintliga byggnader effektivt utnyttjas.

Mot det äskade beloppet å 40,000 kronor för utlysande av arkitekttävlan samt för uppgörande av detaljritningar m. m. har utskottet intet att erinra.

I likhet med departementschefen finner utskottet lämpligt att från och med den 1 juli 1929 kasernbyggnaderna med tillhörande område ställas under byggnadsstyrelsens förvaltning.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herrar Kobbs och Andersons i Råstock ovanberörda motioner (I: 249 och II: 387)

a) medgiva, att den i byggnadsstyrelsens skrivelse till Kungl. Maj:t den 19 januari 1928 angivna, öster om Grevmagnigatans förlängning belägna, 26,707 kvadratmeter omfattande delen av det av förutvarande positionsartilleriregementet hittills disponerade kasernområdet jämte den därå befintliga kasernbyggnaden samt tillhörande stallflyglar må — under förutsättning av sådana ändringar i den för området nu gällande stadsplanen, som departementschefen angivit i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 15 februari 1929 — reserveras för statens historiska museum, vitterhetsakademien och andra under nämnda akademi ställda statssamlingar ävensom för andra statliga museer och kulturella institutioner eller ock statsinstitutioner i övrigt, vilka enligt Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut må komma att framdeles förläggas till byggnader å ifrågavarande område;

b) för utlysande av arkitekttävlan om förslagsritningar till sådana ändrings- och nybyggnadsarbeten, som äro erforderliga för en förflyttning av statens historiska museum och övriga under vitterhetsakademiens inseende ställda statssamlingar till ifrågavarande område, ävensom för uppgö-

rande av detaljritningar i samma hänseende m. m. för budgetåret 1929/1930 under riksstatens åttonde huvudtitel anvisa ett extra reservationsanslag av 40,000 kronor.

Stockholm den 7 maj 1929.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående arendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius*, *A. C. Lindblad*, *J. L. Widell*, *Olof Olsson*, *O. Bergqvist*, *J. Nilsson* i Malmö, *C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *P. A. Dahl*, *K. V. Rydén*, *N. J. M. Svensson* i Kompersmåla, *G. Kobb* och *D. A. Petrén*;

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *A. Wiklund* i Brattfors, *P. Nilsson* i Bonarp, *C. B. Jansson* i Falun, *S. Bengtsson* i Norup, *O. Olsson* i Kullenbergstorp, *L. J. Carlsson-Frosterud*, *P. M. Olsson* i Bladinge, *A. Å:son Törnkvist* i Karlskrona, *B. F:son Holmgren*, *E. J. Wigforss* och *J. Olofsson* i Digernäs.

Reservation

av herrar *Lindblad*, *Kobb*, *Anderson* i Råstock, *Olsson* i Kullenbergstorp och *Olofsson* i Digernäs, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till de av herrar *Kobb* och *Anderson* i Råstock i ärendet väckta motionerna.
